

Leesbevordering in het basisonderwijs

EEN ONDERZOEK NAAR ACTUALITEIT EN TOEKOMSTPERSPECTIEF

OBERON

Lezen
.....
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is uitsluitend te downloaden via www.lezen.nl

Leesbevordering in het basisonderwijs

EEN ONDERZOEK NAAR ACTUALITEIT EN TOEKOMSTPERSPECTIEF

OBERON

Colofon

Stichting Lezen
Oxford House
Nieuwezijds Voorburgwal 328G
1012 RW Amsterdam
020-6230566
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Vormgeving cover

Lijn 1 Haarlem, Ramona Dales

Dit onderzoek is in opdracht van Stichting Lezen uitgevoerd door Oberon

© 2009. Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Definitie en onderzoeksvragen	5
1.2	Werkwijze	6
1.3	Leeswijzer	6
2	Stand van zaken leesbevordering in het basisonderwijs	7
2.1	De leescoördinator	7
2.2	Deskundigheid op het gebied van leesbevordering	9
2.3	De boekencollectie op school	10
2.4	Leesbevordering in de schoolpraktijk	12
2.4.1	<i>Leesbevorderingsactiviteiten</i>	12
2.4.2	<i>Vrij lezen</i>	13
2.4.3	<i>Voorlezen</i>	13
2.4.4	<i>Tevredenheid</i>	13
2.5	Samenwerking tussen scholen en bibliotheken	14
2.5.1	<i>Volgens de scholen</i>	14
2.5.2	<i>Volgens de bibliotheken</i>	15
2.6	Samenwerking tussen scholen en ouders	17
3	De behoefte aan een leesbevorderingsmethode	19
3.1	Doorgaande leeslijn	19
3.2	Het einde van Fantasia	20
3.3	Een nieuwe methode voor leesbevordering?	21
3.4	Samenwerkingsverbanden	26
4	Conclusies	27
4.1	De huidige stand van zaken	27
4.2	Behoeftte aan een schoolbrede leesbevorderingsmethode?	28
5	Aanbevelingen	29
	Bijlage: Geraadpleegde experts	33

1 Inleiding

Vergeet me

ik verdrink soms in een boek
de spanning sleurt me mee
in een stroom van woorden
drijf ik naar de zee
meestal strand ik
als ze roepen kom
kom je eten
alleen als ik lees
mag iedereen mij vergeten

© uit: Salto Natale - Hans Hagen

Het gedicht *Vergeet me* kan beschouwd worden als een poëtische omschrijving van een van de belangrijkste doelen van leesbevordering: kinderen laten ervaren dat lezen hun vele leuke en ontspannende momenten kan bezorgen. Om kinderen dergelijke momenten te bezorgen, worden allerlei initiatieven ontplooid op het gebied van leesbevordering. Een van die initiatieven was *Fantasia*, ‘een methode om de aandacht voor leesbeleving en leesplezier als noodzakelijke voorwaarde voor de ontwikkeling van de leesvaardigheid te ontdoen van vrijblijvendheid en te komen tot een strategische en gestructureerde benadering van het lezen op de basisschool¹.’

De volgende uitgangspunten staan centraal in *Fantasia*:

1. Er wordt gestreefd naar een structurele samenwerking tussen de leespartners, te weten: de school, de bibliotheek, de boekhandel en de ouders.
2. Het vrijblijvende karakter van leesbevordering wordt doorbroken.
3. De school stelt een leescoördinator aan.
4. De school streeft wekelijks naar twee uur leesbevordering, ondergebracht in de bestaande leskaders.
5. Er is veel aandacht voor het individuele (vrije) lezen, voor het sociale lezen (boekenkring) en voor de inhoud van wat gelezen is (verwerkingsvormen).

De doelen van *Fantasia* zijn²:

1. Het bevorderen van het lezen van boeken door kinderen.
2. Het bevorderen van het leesplezier, zowel op school als in de vrije tijd.
3. Het verbeteren van de leesprestaties op school, zowel bij het technisch als het begrijpend lezen.

¹ zie www.boekenpret.nl/fantasia

² idem

Fantasia werd in 1997 door uitgeverij Zwijsen op de markt gebracht, maar wordt inmiddels niet meer verkocht en nauwelijks meer gebruikt. De regionale coördinatoren Boekenpret/Fantasia zagen in 2002 verschillende oorzaken voor het feit dat Fantasia eigenlijk niet meer gebruikt wordt:

- Fantasia is arbeidsintensief.
- Fantasia is gedateerd.
- De aandacht bij bibliotheken en gemeenten is steeds meer verschoven naar de voor- en vroegschoolse periode, terwijl Fantasia zich richt op de basisschoolperiode.

Zij concludeerden dat Fantasia een goed leesbevorderingsproject is, maar dat het een nieuwe impuls nodig had³.

Stichting Lezen constateerde dat ondanks de teruggelopen belangstelling voor Fantasia, de doelen van Fantasia nog steeds heel relevant zijn, zeker gezien de aanbevelingen van de commissie Meijerink⁴ en het mogelijke overnemen van deze aanbevelingen in de kerndoelen door het ministerie van OC&W. Hierdoor zal er naar alle waarschijnlijkheid een streefniveau voor fictie lezen en literaire competentie in de kerndoelen voor het basisonderwijs opgenomen worden. De aandacht voor doorlopende leerlijnen op het gebied van fictie lezen en de ontwikkeling van literaire competentie in het basisonderwijs zal dan (nog) groter worden.

Deze combinatie van factoren was voor Stichting Lezen de aanleiding zich te beraden over de vraag of er behoefte bestaat aan een inhoudelijk vernieuwd Fantasia, of er in het basisonderwijs wellicht meer behoefte is aan een heel andere benadering van leesbevordering.

Onderzoeksbureau Oberon heeft een onderzoek uitgevoerd om deze vragen te beantwoorden.

1.1 Definitie en onderzoeksvragen

Voor de duidelijkheid definiëren we eerst het begrip leesbevordering. Met leesbevordering bedoelen we in dit onderzoek: aandacht schenken aan het ontwikkelen van de leesmotivatie en de literaire competentie van kinderen. Met 'het ontwikkelen van leesmotivatie' doelen we op (les)activiteiten die kinderen zoveel mogelijk positieve leeservaringen laten opdoen, zodat ze plezier in lezen krijgen en houden. Onder 'literaire competentie' verstaan we: het mee kunnen praten over boeken, de weg kunnen vinden in het brede aanbod van boeken, kennis hebben van de kenmerken van boeken (genres en dergelijke) en een eigen oordeel over boeken kunnen geven. Het gaat hier dan om kinderboeken. Het gaat in dit onderzoek dus niet om technisch of begrijpend lezen.

De onderzoeksvragen zijn:

1. Hoe is de huidige stand van zaken wat betreft de aandacht voor leesbevordering in het basisonderwijs (groep 3 – 8)?
2. Hebben scholen behoefte aan een schoolbrede leesbevorderingsmethode, naast de gebruikte leesmethode? Zo ja, aan welke voorwaarden zou een dergelijke methode moeten voldoen om kans van slagen te hebben?

³ Verslag 'Ook voor Fantasia een nieuw jasje met behoud van het goede' (3 september 2002).

⁴ Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2008). *Over de drempels met taal en rekenen*.

3. Hoe zou een eventuele nieuwe leesbevorderingsmethode of –aanpak eruit moeten zien? Welke organisaties en onderwijsondersteunende instellingen moeten of kunnen hierbij een rol spelen?

1.2 Werkwijze

Op verschillende manieren zijn gegevens verzameld om deze onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

1. We hebben gesprekken gevoerd met vijf experts uit de wereld van de leesbevordering. De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van een gestructureerde gespreksleidraad, die de experts van te voren opgestuurd kregen.
2. We hebben telefonische interviews gehouden met vijftien leerkrachten uit het basisonderwijs. De namen van drie van deze leerkrachten kregen we via de experts in de interviews omdat ze bijvoorbeeld mee hadden gedaan aan een project of cursus van de betreffende expert. De overige twaalf leerkrachten zijn aselekt gekozen uit het basisscholenbestand waarbij is gelet op een goede verdeling over stad (een derde) en grote en kleinere dorpen (tweederde) en spreiding over de regio's (negen provincies zijn vertegenwoordigd). Ongeveer een derde van de geïnterviewde leerkrachten werkt op een school met een groot aantal leerlingen met een taalachterstand.
3. 218 leerkrachten hebben een digitale vragenlijst ingevuld. Deze vragenlijst is verspreid via het adressenbestand van scholen die deelnemen aan De Nationale Voorleeswedstrijd van Stichting Lezen. Dit aantal is te klein om een representatief beeld te geven van alle basisscholen in Nederland, maar dat was ook niet de bedoeling, want het ging erom een indicatie te kunnen geven van de stand van zaken.
4. 66 bibliotheekmedewerkers hebben een digitale vragenlijst ingevuld via een aankondiging op de website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken. Ook dit aantal is niet groot genoeg om een representatief beeld te geven van alle bibliotheken in Nederland, maar ook hiervoor geldt dat we die intentie ook niet hadden.
5. Er is een korte discussie gevoerd met de aanwezige bibliotheekmedewerkers op de Landelijke ontmoetingsdag Boekenpret / Fantasia aan de hand van een aantal stellingen over Fantasia.
6. We hebben in januari 2009 een paneldiscussie georganiseerd waaraan acht deskundigen van verschillende instellingen, scholen en bibliotheken deelnamen. Tijdens deze paneldiscussie zijn de resultaten gepresenteerd en is gediscussieerd over wat deze resultaten concreet betekenen voor de toekomst van de leesbevordering. De opmerkingen en aanbevelingen uit deze bijeenkomst zijn in het rapport verwerkt.

1.3 Leeswijzer

De stand van zaken van de leesbevordering komt aan de orde in hoofdstuk 2, waar we een beeld schetsen van wat er allemaal gebeurt op dit gebied. In hoofdstuk 3 gaan we in op de vraag of er behoefte is aan ondersteuning op het gebied van leesbevordering in de vorm van een nieuwe leesbevorderingsmethode, of wellicht op een heel andere manier. In hoofdstuk 4 geven we een overzicht van de conclusies en in hoofdstuk 5 doen we ten slotte aanbevelingen voor een mogelijke vervolgaanpak van leesbevordering.

2 Stand van zaken leesbevordering in het basisonderwijs

In dit hoofdstuk beschrijven we de actuele stand van zaken van de leesbevordering in het basisonderwijs. We gebruiken hiervoor de gegevens die we hebben verzameld door middel van de expertinterviews, de telefonische gesprekken met leerkrachten en de resultaten van de vragenlijst die is uitgezet onder leerkrachten en bibliotheekmedewerkers.

2.1 De leescoördinator

Er zijn geen officiële cijfers bekend over hoeveel leescoördinatoren er zijn in Nederland. Van de leerkrachten die de vragenlijst hebben ingevuld, meldt 64% dat er een leescoördinator op school aanwezig is (zie tabel 2.1). Dit is zeker niet representatief voor alle basisscholen in Nederland, het werkelijke percentage ligt vermoedelijk veel lager⁵. Een van de geïnterviewde experts meldt dat het aantal leescoördinatoren wel toeneemt: “Dat is een goede zaak: twee leescoördinatoren per school is ideaal”.

Tabel 2.1 Is er op uw school een leescoördinator? (N = 218)⁶

	percentage
ja, dat ben ik zelf	46%
ja, dat is een collega	18%
nee	36%

Op de 140 scholen waar een leescoördinator is, wordt deze leescoördinator niet altijd ook letterlijk zo genoemd, in de telefonische interviews werd ook wel gesproken van ‘leescoach’, ‘taalcoördinator’ of ‘leespromotor’. Een taalcoördinator heeft overigens meestal een geheel andere functie dan een leescoördinator en is zeker niet specifiek gericht op taken uitsluitend op het gebied van leesbevordering. In dit rapport hebben we ten behoeve van de leesbaarheid voor de aanduiding ‘leescoördinator’ gekozen. Meestal is een leescoördinator groepsleerkracht of intern begeleider/zorgcoördinator op school die daarnaast extra taken op het gebied van lezen vervult. Welke taken worden zoal uitgevoerd door de leescoördinatoren? Het blijkt vooral te gaan om regelen en organiseren, zoals te zien is in tabel 2.2. Taken die meer liggen op het vlak van beleid en planning worden minder vaak genoemd.

⁵ Het percentage wordt vertekend door het beperkte aantal respondenten en de wijze waarop de respondenten zijn geworven (zie paragraaf 1.2: de werkwijze).

⁶ We vermelden bij alle tabellen in dit rapport hoeveel respondenten de vraag hebben beantwoord. Sommige vragen zijn niet door alle respondenten ingevuld.

Tabel 2.2 Welke taken voert de leescoördinator uit? (meerdere antwoorden mogelijk) (N = 140)

	percentage
organiseren van leesbevorderingsactiviteiten op school	89%
onderhouden van contact met bibliotheek, boekhandel, etc.	84%
zorgen voor voldoende en actuele boeken op school	74%
collega's enthousiast maken voor kinderboeken	71%
een jaarplanning maken voor leesbevordering in alle klassen	45%
andere leerkrachten advies geven over boeken	37%
het schoolbudget voor leesbevordering beheren	34%
ouderactiviteiten op het gebied van lezen begeleiden en ondersteunen	22%
sponsors zoeken voor leesbevorderingsactiviteiten	4%

In de categorie 'anders' van de vragenlijst en in de telefonische gesprekken werden ook nog genoemd:

- tutorlezen organiseren (3x);
- het organiseren van en het werven van fondsen voor auteursbezoeken op school (2x);
- het onderhouden of voorzitten van een netwerk voor leescoördinatoren (3x);
- zorgdragen voor de doorgaande lijn in het leesonderwijs;
- het volgen van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van leesbevordering;
- beleid maken;
- het selecteren van een nieuwe taal/leesmethode en het bieden van ondersteuning aan leerkrachten bij de invoering hiervan;
- het tegengaan van taalachterstanden;
- het verzorgen van berichten rondom lezen in de nieuwsbrief;
- andere scholen begeleiden bij het opstarten van een eigen schoolbibliotheek.

Hoewel de taken van de leescoördinator zich vooral op het organisatorische vlak lijken af te spelen, zeggen de meeste respondenten dat er op school wel degelijk beleid op het gebied van leesbevordering is geformuleerd (zie tabel 2.3).

Tabel 2.3 Is er op uw school beleid op het gebied van leesbevordering? (N = 218)

	percentage
ja, en dat beleid wordt ook uitgevoerd	68%
ja, maar in de praktijk merk ik er niks van	5%
nee	17%
weet ik niet	11%

Een aantal respondenten uit de telefonische gesprekken gaf aan dat er meer sprake is van een lees*cultuur* dan van een lees*plan*. Enkele leerkrachten die we hebben gesproken noemen dat ze

graag de activiteiten die ze nu al doen nog wat beter uitwerken en daarnaast ook bundelen en vastleggen in een leesprotocol of leesplan. In een dergelijk geschreven plan kan de visie van de school worden beschreven en activiteiten, wijze van uitvoering en verantwoordelijkheden worden vastgelegd. Een enkele school heeft al wel een leesplan dat jaarlijks wordt geëvalueerd en besproken, met uitwerkingen per groep voor het onderdeel leesbevordering. Dit is wel een uitzondering.

2.2 Deskundigheid op het gebied van leesbevordering

Veel leescoördinatoren geven vanuit eigen interesse veel aandacht aan leesbevordering. Zij houden van kinderboeken en lezen graag. Desgevraagd zeggen 143 (66%) van de 217 respondenten bij te houden welke nieuwe kinderboeken verschijnen. We hebben ook gevraagd op welke manier ze dit doen. De meeste leerkrachten lezen *over* kinderboeken, een minderheid leest ze ook zelf (zie tabel 2.4).

Tabel 2.4 *Op welke manier houdt u bij welke nieuwe kinderboeken verschijnen? (meerdere antwoorden mogelijk)*
(N = 143)

	percentage
ik lees over kinderboeken in o.a. vakliteratuur en op websites	77%
ik laat me adviseren door medewerkers van boekhandel / bibliotheek	52%
ik lees zelf nieuwe kinderboeken	47%
anders (bv. "recensies in de krant" en "via de bieb-ouders")	13%

Hoewel minder dan de helft van de respondenten zegt zelf kinderboeken te lezen, is het lezen van kinderboeken door leerkrachten wel heel belangrijk: leerkrachten die zelf met plezier lezen en kennis hebben van boeken, kunnen dit meestal ook goed overbrengen op leerlingen en kunnen dankzij hun kennis van het kinderboekenrepertoire kinderen ook goed adviseren⁷. Meerdere experts signaleren dat leerkrachten steeds minder lezen en daardoor over een beperkter repertoire aan kinderboeken beschikken. Een van de oorzaken hiervoor is dat pabo's steeds minder aandacht schenken aan scholing op het gebied van lezen. Uit onderzoek van Chorus⁸ blijkt dat leidsters, onderwijsassistenten en leerkrachten in opleiding te weinig kennis van kinderboeken en te weinig leeservaring hebben om als ze eenmaal zijn afgestudeerd kinderen tot lezen aan te zetten. Chorus verklaart dit door de toenemende nadruk op competentiegericht leren op veel pabo's. Kinder- en jeugdliteratuur hebben geen vaste plaats meer in de opleiding⁹. Toch zijn er ook wel initiatieven om aanstaande leerkrachten te scholen in kennis over boeken en in het lezen zelf. Een van de experts uit dit onderzoek heeft bijvoorbeeld meegewerkt aan het boekje *Leeskracht! Gids voor literaire competentie op school*. Dit boekje is bedoeld om de literaire competentie van leerkrachten te vergroten, zodat zij in de klas hun leerlingen kunnen helpen ook literair vaardiger te worden.

⁷ Duijx, T. (red.) (2003) *Leeskracht! Gids voor literaire competentie op school*. Davidsfonds/Infodok.

⁸ Chorus, M. (2007). *Lezen graag!* Amsterdam, Stichting Lezen.

⁹ Op veel pabo's kunnen overigens wel nascholingscursussen worden gevolgd op het gebied van lezen en leesbevordering.

De leescoördinatoren die we gesproken hebben, bleken vaak heel geïnteresseerd in deskundigheidsbevordering. Ze vertelden conferenties over lezen te bezoeken of workshops rond dit onderwerp te volgen. Een aantal van hen heeft een speciale cursus gevolgd, bijvoorbeeld de cursus ‘Open Boek’¹⁰, een cursus ‘Jeugdliteratuur’ of een cursus gelieerd aan specifiek taalbeleid vanuit de gemeente. Leescoördinatoren die zeiden tot nu toe geen cursus of opleiding hiertoe te hebben gevolgd, waren dit wel vaak van plan of waren geïnteresseerd in de mogelijkheden.

Zelfs bij heel jonge kinderen kunnen leerkrachten al leren hoe ze hun literaire competentie kunnen vergroten. Een promovenda aan de universiteit van Tilburg doet onderzoek naar hoe literaire competentie van kleuters vergroot kan worden door leerkrachten te leren de juiste vragen bij prentenboeken te stellen. Het gaat dan bijvoorbeeld om prentenboeken waarin literaire begrippen zoals personages, spanning of ironie een rol spelen. Een van de leerkrachten die mee heeft gedaan aan dit project hebben we gesproken en vertelde: “Ik heb geleerd dat je met kleuters veel meer kunt op het gebied van boeken en lezen dan ik altijd had gedacht”. Ze noemde bijvoorbeeld het stellen van andersoortige vragen bij prentenboeken, zoals rondom perspectief en bepaalde situaties in een verhaal. De kleuters waren daardoor meer bezig met het verhaal en reageerden adequater en minder “wild associërend” dan anders.

Twee experts wezen expliciet op het belang van informatieve boeken voor de leesbevordering. Op dat punt hebben veel leerkrachten een tekort aan kennis, constateren zij. Juist informatieve boeken komen tegemoet aan kinderen die meer van non-fictie houden en worden dikwijls met veel plezier gelezen. In de volgende paragraaf, over de boekencollecties op scholen, gaan we hier verder op in.

2.3 De boekencollectie op school

Veel leerkrachten uit de enquête zijn best tevreden over de boekencollectie op school, zo blijkt uit tabel 2.5, hoewel er op de actualiteit vaak nog wel wat aan te merken is. Zo worden soms boeken gebruikt die zijn afgeschreven door de bibliotheek. Op andere scholen wordt juist hard gewerkt aan de actualiteit van de boekenverzameling: er heeft dan bijvoorbeeld een screening plaatsgevonden door de leescoördinator of een externe adviseur van een (kinder-)boekhandel of de collectie is in de afgelopen jaren helemaal vernieuwd.

¹⁰ Open Boek is een cursus voor leescoördinatoren, gegeven door Jos Walta van Kinderboekwinkel Boekenberg in Eindhoven (zie ook www.boekenberg.nl).

Tabel 2.5 Hoe karakteriseert u de boekencollectie op school? (N = 186)

	percentage
er zijn boeken voor zwakke lezers aanwezig	89%
er zijn fictie en non-fictie boeken aanwezig	87%
de collectie is gevarieerd	80%
er zijn voldoende boeken aanwezig	67%
er is een boekencollectie in de klas	63%
er is een schoolbibliotheek	59%
de collectie is actueel	58%
er is een schoolmediatheek	41%

Bij deze vraag kon een toelichting gegeven worden. Twee respondenten noemen expliciet dat met name de non-fictie boeken sterk verouderd zijn en aan vervanging toe zijn. Zes respondenten noemen dat ze niet meer investeren in een schoolbibliotheek, omdat ze in het kader van de brede school onder één dak zitten met de bibliotheek en “een schoolbibliotheek kan toch niet op tegen de service van de bibliotheek”. De hoeveelheid titels in de schoolbibliotheken en het jaarlijkse budget voor de aanschaf van nieuwe boeken variëren enorm per school. Een bedrag van €150 per jaar is heel gangbaar. Een paar leescoördinatoren vertellen over allerlei inzamelingsacties voor nieuwe boeken die zij organiseren, zoals bijvoorbeeld: “Wij verzoeken de ouders bij een verjaardag geen snoep uit te delen, maar te investeren in een boek voor de klas.”

Een aantal scholen heeft naast, of in plaats van, een centrale schoolbibliotheek een klassenbibliotheek. In de klassenbibliotheken staan vooral series, zoals de Leesleeuw en Boektoppers. De meningen over een ‘klassenbibliotheek versus schoolbibliotheek’ zijn verdeeld. Sommige leescoördinatoren geven de voorkeur aan een schoolbibliotheek: “Het beheer van de boeken gaat nu veel makkelijker en de kinderen hebben veel meer keuze.” Een andere leescoördinator zegt hierover: “Het is jammer dat alle boeken uit de klassenbibliotheken nu in de schoolbibliotheek staan. Boeken moeten juist in de klas voorhanden zijn. Ik zet nu mijn eigen boeken maar in de klas neer.” Veel kinderen lenen elke week een boek uit de school- of klassenbibliotheek. Het is meestal de bedoeling dat zij ook een boek thuis lezen, zodat ouders in aanraking komen met geleende boeken.

Scholen lenen daarnaast regelmatig boeken van de bibliotheek, vaak gaat het om collecties rond een bepaald thema. Een aantal scholen werkt met Educat-B: een zoek- en uitleensysteem voor de schoolmediatheek, ontwikkeld door openbare bibliotheken. Leerlingen kunnen zo op een eenvoudige manier kennismaken met alle aspecten van een geautomatiseerde catalogus. Wat minder genoemd is Biblionet, een hulpmiddel bij het screenen van collecties, maar ook voor het lenen van project- en voorleescollecties of bij de aanschaf van nieuwe boeken. Sommige bibliotheken organiseren een ‘boekenshow’ waarbij scholen boeken uit de nieuwe collectie kunnen bekijken en bestellen. De meeste scholen vullen hun collectie echter aan met boeken die zij bestellen bij educatieve uitgeverijen en kinderboekhandels, meestal met korting. Daarnaast

wordt door veel scholen jaarlijks het genomineerde boekenpakket van de Kinderboekenweek aangeschaft. In de volgende paragraaf gaan we verder in op de samenwerking tussen scholen en bibliotheken.

2.4 Leesbevordering in de schoolpraktijk

2.4.1 Leesbevorderingsactiviteiten

Bijna alle scholen doen mee aan de Kinderboekenweek (zie ook tabel 2.6); de leerkrachten die we telefonisch hebben gesproken vertelden vrijwel allemaal het hele kinderboekenweekpakket te bestellen (bestaande uit CPNB-lesbrieven, boeken, Kinderboekenmolen, informatie, et cetera). Een gangbaar scenario lijkt te zijn dat elke groep op een eigen manier aan de slag gaat met het thema en dat de leescoördinator de opening en de afsluiting van de week verzorgt. Daarnaast blijkt uit de tabel dat de meeste scholen meedoen aan de Nationale Voorleeswedstrijd, maar dat heeft natuurlijk te maken met de manier waarop de respondenten zijn geworven: via het adressenbestand van scholen die meedoen aan de Voorleeswedstrijd, zoals beschreven in paragraaf 1.2.

Tabel 2.6 *Op welke wijze wordt er op uw school dit schooljaar aandacht besteed aan leesbevordering? (meerdere antwoorden mogelijk) (N = 189)*

	percentage
Kinderboekenweek	92%
Nationale Voorleeswedstrijd	86%
bibliotheekbezoek	84%
leerlingen vertellen over boeken (bv. boekenkring)	80%
boekpromotie door de leerkracht	67%
schrijversbezoeken	45%
leerlingen schrijven over boeken (bv. leeslogboek)	39%
CPNB-lesbrieven bij de Kinderboekenweek	36%
Kinderjury	29%
leerlingen beoordelen boeken (bv. boekenverkiezing)	23%

Vrijwel alle scholen uit de enquête gaan met een of meerdere groepen naar de bibliotheek, om boeken te lenen maar ook bijvoorbeeld naar een georganiseerd voorleesuur. Hier gaan we in paragraaf 2.5 (over de samenwerking tussen scholen en bibliotheken) verder op in.

Sommige respondenten, zowel onder de leerkrachten als onder de bibliotheekmedewerkers, noemen activiteiten die in hun bibliotheek of op hun school, vaak al jarenlang succesvol zijn. Zo werden enthousiaste reacties geschreven over de Leestas, een boekenmarkt in de Kinderboekenweek en een boekenkring. Een aantal bibliotheekmedewerkers is heel tevreden over de activiteiten die binnen Rode draad worden uitgevoerd (zie ook paragraaf 3.1).

2.4.2 Vrij lezen

We hebben ook gevraagd naar vrij lezen (omschreven als 'lezen zonder verdere verplichtingen'). Er wordt op verreweg de meeste scholen die de vragenlijst hebben ingevuld structureel tijd vrij gemaakt voor vrij lezen: van ruim bijna 70% van de scholen in groep 3 tot ruim 80% in groep 8. Het aantal minuten varieert van 10 tot 120 minuten per week en het neemt toe in de hogere groepen. Een enkeling schreef dat het gaat om lezen als het werk af is, maar door meerdere respondenten werd gemeld dat het de gewoonte is dat alle groepen dagelijks vrij lezen op een vast moment ("Elke dag wordt er gestart met 30 minuten vrij lezen in alle groepen!").

Tabel 2.7 Is vrij lezen op uw school opgenomen in het rooster? (N = 200)

groep	ja	nee	weet niet
3	69%	10%	22%
4	77%	6%	17%
5	78%	6%	16%
6	82%	4%	14%
7	81%	5%	15%
8	81%	5%	14%

2.4.3 Voorlezen

Op de meeste scholen wordt in alle groepen, van groep 3 tot en met 8, enige keren per week voorgelezen, al neemt het aantal keren per week dat wordt voorgelezen wel wat af in de hogere groepen. Uit de telefonische interviews bleek dat de lengte en frequentie van het voorlezen afhankelijk zijn van de werkdruk.

Tabel 2.8 Hoe vaak wordt er op uw school uit boeken voorgelezen of verteld? (N = 192)

groep	nooit	enige keren per jaar	1 x per maand	1 x per week	enige keren per week	weet niet
3	2%	-	0,5%	6%	76%	17%
4	1%	0,5%	0,5%	8%	75%	16%
5	1%	0,5%	2%	15%	67%	15%
6	2%	0,5%	1%	19%	60%	18%
7	1%	1%	4%	21%	55%	18%
8	1%	1%	3%	18%	55%	22%

2.4.4 Tevredenheid

Ruim de helft van de bevroegde leescoördinatoren (64%) is tevreden of heel tevreden over de gang van zaken rondom leesbevordering op hun school (zie tabel 2.9).

Tabel 2.9 Bent u tevreden met de manier waarop op uw school aan leesbevordering wordt gewerkt? (N = 186)

	percentage
heel tevreden	12%
tevreden	52%
niet tevreden, niet ontevreden	24%
ontevreden	10%
heel ontevreden	2%

Toen we vervolgens vroegen: “Wat zou u willen veranderen of vernieuwen?” konden we grofweg drie categorieën van open antwoorden onderscheiden:

	voorbeeldcitaten
Er is behoefte aan meer structuur en beleid op het gebied van leesbevordering.	<p>“De meeste afspraken zijn nu te vrijblijvend, waardoor er niet één lijn is.”</p> <p>“Meer aandacht door de hele school, het verschilt per groep.”</p> <p>“Meer achtergrondinformatie van verschillende kanten belicht, zodat je als leerkracht de opbouw beter kan begeleiden.”</p> <p>“Ik ben benieuwd om te weten hoe en op welke wijze er specifiek beleid aan leesbevordering kan worden gekoppeld.”</p>
Er is behoefte aan meer variatie in het activiteiten aanbod.	<p>“We doen al veel, maar ik zou graag nog meer leesmotivatie-activiteiten in de groepen willen!”</p> <p>“Meer variatie in aanbod is welkom.”</p> <p>”Leerkrachten hebben moeite met het zelf bedenken van leuke leesactiviteiten voor het leesplezier van de kinderen. Het hangt ook heel erg af van het enthousiasme van de leerkrachten.”</p>
Er is behoefte aan meer status, zowel in uren als in budget.	<p>“Ik vind het jammer dat een leescoördinator niet zoals de ICT’er, IB’er of RT’er uitgeroosterd wordt, of er uren voor krijgt, ondanks dat het wel een belangrijk onderdeel is.”</p> <p>“Meer geld steken in de aanschaf van nieuwe boeken!”</p>

2.5 Samenwerking tussen scholen en bibliotheken

2.5.1 Volgens de scholen

Op 88% van de scholen die deelnamen aan het onderzoek is dit schooljaar sprake van samenwerking op het gebied van leesbevordering met de bibliotheek¹¹. Ook de meeste scholen uit de telefonische interviews werken samen met de lokale openbare bibliotheek of bibliobus. Kinderen van school bezoeken de bibliotheek in groepsverband of gaan naar een voorstelling

¹¹ Daarnaast zegt 36% van de scholen dit schooljaar samen te werken met een (kinder)boekhandel.

(een voorleesmiddag of auteursbezoek) die door de bibliotheek wordt georganiseerd, bijvoorbeeld in het kader van de Kinderboekenweek. Naast de bibliotheek, boekhandel en uitgeverij wordt in sommige gevallen ook samengewerkt met een organisatie voor boekpromotie en leesbevordering¹². Een enkele school maakt gebruik van een uitleenservice van de schoolbegeleidingsdienst. Eenmaal wordt door een leescoördinator, tevens intern begeleider, samenwerking met een welzijnsstichting genoemd: “Ik participeerde enige tijd in het wijkoverleg. Van daaruit werd ook aan leesbevordering gewerkt, in de vorm van het promoten van Boekenpret. Op dit moment geef ik opvoedingsondersteuning in de vorm van trainingen aan ouders van kinderen die op onze basisschool zitten. Aandacht voor lezen en voorlezen is een structureel onderdeel van deze training”. Naast dit alles participeren twee geïnterviewde leescoördinatoren in een netwerk, waarvan ongeveer twintig scholen en ook de schoolbegeleidingsdienst deel uit maken. Zij komen een paar keer per jaar bij elkaar voor het uitwisselen van informatie en het opdoen van nieuwe ideeën.

2.5.2 Volgens de bibliotheken

De samenwerking tussen bibliotheken en scholen lijkt wel goed geregeld, maar volgens de bibliotheekexpert moet er nog veel verbeterd worden. Zij vertelde: “We sturen onze producten zoals bijvoorbeeld boekenkisten naar de scholen maar we hebben totaal geen zicht op wat ermee gebeurt. Soms komen ze ongeopend terug...” Zij benadrukt dat bibliotheekmedewerkers veel meer naar de scholen toe zouden moeten gaan om daar wekelijks met de kinderen aan leesbevordering te werken en op die manier de leerkracht te ontlasten. In het kader van Kunst van Lezen gaat geëxperimenteerd worden met een dergelijke opzet.

Leesbevorderingsactiviteiten

Zoals in tabel 2.10 staat weergegeven, organiseren de meeste bibliotheken activiteiten in het kader van de Kinderboekenweek. Daarnaast geeft de bibliotheek ook voorlichting aan ouders, werkt men met het Makkelijk Lezen Plein, is er een speciale collectie voor kinderen met leesproblemen en organiseert de bibliotheek voorleesuurtsjes. Ongeveer de helft van de bibliotheken organiseert lezingen over kinder- en jeugdliteratuur. Onder ‘anders’ wordt onder andere de organisatie van auteursbezoeken en van bredeschoolactiviteiten als Bieb-bende, Leestheater en Verteltas genoemd.

¹² Bijvoorbeeld ‘Zwaan kleef aan’: een samenwerkingsverband van de Stadsbibliotheek Maastricht, Kinder- en Jeugdboekwinkel de Boekenwurm en Joop Vinck. Deze instellingen bundelen door hun samenwerking de kennis, ervaring en activiteiten op het gebied van lezen en leesbevordering om zo hun doel beter te kunnen bereiken. (Zie verder www.centreceramique.nl)

Tabel 2.10 Welke leesbevorderingsactiviteiten organiseert uw bibliotheek? (N = 54)

	aantal
activiteiten in het kader van de kinderboekenweek	52
voorlichting aan ouders	44
Makkelijk Lezen Plein	42
speciale collectie voor kinderen met leesproblemen	41
voorleesuurtsjes	35
lezingen over kinder- en jeugdliteratuur	29
Boekenpret	23
anders	34

Samenwerkingsvormen

Bijna alle bibliotheekmedewerkers die de vragenlijst invulden (63 van de 66) geven aan samen te werken met basisscholen op het gebied van leesbevordering; 61 bibliotheken hebben daarvoor een speciale medewerker aangesteld. De samenwerking bestaat vooral uit het organiseren van bibliotheekbezoeken, het informeren over activiteiten van de bibliotheek, het informeren over landelijke leesbevorderingsprojecten en het uitlenen van boekencollecties (zie tabel 2.11)¹³.

Tabel 2.11 Op welke manieren werkt uw bibliotheek samen met basisscholen? (N = 63)

	Aantal
organiseren van bibliotheekbezoeken	58
informeren over activiteiten van de bibliotheek	54
uitlenen van boekencollecties, bijvoorbeeld rondom een bepaald thema	53
informeren over landelijke leesbevorderingsprojecten	53
betrokken bij leesbevorderingsactiviteiten in de klas	39
informeren over het gebruik van boeken in de klas	38
aanbieden van bredeschoolactiviteiten	21
samenwerking in het kader van Rode draad of Fantasia	21
adviseren over de aanschaf van nieuwe boeken	19
samenwerking op een andere manier	25

Ruim de helft van de bibliotheken is betrokken bij leesbevorderingsactiviteiten in de klas en/of informeert over het gebruik van boeken in de klas. Wat minder respondenten noemen Rode Draad of Fantasia en het aanbieden van bredeschoolactiviteiten bij de vraag naar de samenwerkingsvorm tussen bibliotheek en onderwijs. Daarnaast werden in de categorie ‘anders’ ook nog genoemd:

- leesbevorderingsprogramma’s zoals Leeskans en Leesvirus;

¹³ De gegevens uit de vragenlijst voor de bibliotheken geven we in absolute aantallen weer in plaats van in percentages, vanwege het kleinere aantal respondenten.

- Boekenpret;
- project mediacoach: inzet van specialist leesbevordering en mediawijsheid op school;
- samenwerking in het kader van het Kunst en Cultuurmenu;
- begeleiding van een netwerk van leescoördinatoren;
- aanbod van een doorlopende leeslijn ('Lezen in de lengte');
- educatief aanbod voor alle basisscholen in een regio.

Hoe valt de samenwerking tussen bibliotheken en basisscholen te karakteriseren? De meeste bibliotheken bieden een kant-en-klaar aanbod aan. Ongeveer de helft van de bibliotheekmedewerkers geeft aan op maat activiteiten en/of projecten voor de school te ontwikkelen. Eveneens de helft van de respondenten meldt dat scholen incidenteel gebruik maken van losse activiteiten of projecten. Een ongeveer even groot aantal van de bibliotheken ontwikkelt samen met de scholen een samenhangend programma.

Tabel 2.12 Hoe zou u de samenwerking tussen uw bibliotheek en de basisscholen willen karakteriseren?
(N = 59)

	aantal
bibliotheek biedt kant-en-klaar aanbod aan	54
bibliotheek ontwikkelt activiteiten/projecten op maat voor de school	29
scholen maken incidenteel gebruik van losse activiteiten of projecten	28
bibliotheek ontwikkelt samen met scholen een samenhangend programma	25
andere karakterisering	3

Over het algemeen is men redelijk tevreden over de manier van samenwerken met scholen (84%). Een klein deel is niet tevreden, maar ook niet ontevreden (15%) en slechts 2% is echt ontevreden.

Op de vraag wat men zou willen veranderen of vernieuwen antwoorden veel bibliotheekmedewerkers dat zij de communicatie met de scholen willen verbeteren. Volgens hen zien de scholen de bibliotheek nog niet als een professionele organisatie die kan bijdragen aan leesbevordering en taalontwikkeling binnen de scholen zelf. De bibliotheekmedewerkers verwachten een actievere inbreng van de scholen zodat zij meer vraaggericht kunnen werken. Overleg, afstemming en structuur in de afname van scholen zijn voor de bibliotheekmedewerkers van belang. Daarnaast proberen sommige bibliotheken meer samen te werken met onderwijsbesturen en met andere bibliotheken in dezelfde regio. Zij geven aan dat ze graag samen met scholen leesbevorderingsnetwerken opzetten en (meer) gebruik maken van combinatiefuncties. Het doel is om te komen tot vaste samenwerkingsverbanden, om zoveel mogelijk leerlingen op structurele wijze te bereiken.

2.6 Samenwerking tussen scholen en ouders

Scholen lijken de ouders van hun leerlingen meer incidenteel dan structureel te betrekken bij het bevorderen van lezen. Sommige scholen hebben zogenaamde bibliotheekouders die de schoolbibliotheek bijhouden. Incidenteel wordt aandacht besteed aan de rol van ouders bij

leesbevordering, bijvoorbeeld in tienminutengesprekken, kijkmomenten, algemene ouderavonden of de nieuwsbrief. Als scholen ouders willen vragen mee te helpen op het gebied van leesbevordering is het volgens een van de experts wel zaak na te denken over welke ouders je daarvoor vraagt. “Het heeft geen zin om blindelings zo veel mogelijk ouders te vragen, maar veel beter is het om ouders te vragen die veel voorleeservaring en affiniteit met boeken hebben”.

Sommige scholen zouden op een meer structurele manier aandacht aan de rol van ouders bij lezen willen besteden. Een leerkracht vertelde in een telefonisch interview actief te werken aan de betrokkenheid van ouders bij lezen door in haar kleutergroep elke ochtend, als de ouders hun kind komen brengen boeken klaar te leggen in de kring (groep 1-2), zodat ouders spontaan kunnen voorlezen en bladeren in prentenboeken. Een leescoördinator van een school met veel taalzwakke leerlingen beoogt iets dergelijks: “We proberen de drempel voor ouders te verlagen door ze de school binnen te halen door middel van Boekenpret. Ook voor de projectweek krijgen ze een uitnodiging. Zo komen er steeds meer ouders in de school.” Ook weten scholen niet altijd hoe ze om moeten gaan met kinderen die het lezen van huis uit absoluut niet meekrijgen: “In veel gezinnen heerst geen leescultuur of zijn de ouders laaggeletterd. Ook hebben we veel allochtone ouders. Ik ben op zoek naar meer informatie over hoe deze ouders te betrekken bij het lezen.”

Leesbevordering is echter niet alleen van belang voor kinderen uit taalarmere gezinnen. Een leescoördinator: “Aandacht voor lezen is niet alleen in lagere milieus soms een probleem. Ook hoog opgeleide ouders laten het voorlezen erbij inschieten en denken soms dat het allemaal wel vanzelf zal gaan.” Een van de experts bevestigt dit en weet uit onderzoek dat *binnen* sociale klassen veel verschillen bestaan in leesgedrag. Daarnaast blijkt juist de middenklasse het meest gevoelig te zijn voor allerlei initiatieven op het gebied van leesbevordering.

3 De behoefte aan een leesbevorderingsmethode

In dit hoofdstuk bespreken we de vraag of er in het basisonderwijs behoefte bestaat aan een nieuwe methode of aanpak voor leesbevordering. We gebruiken hiervoor de gegevens die we hebben verzameld door middel van de expertinterviews, de telefonische gesprekken met leerkrachten en de resultaten van de vragenlijst die is uitgezet onder leerkrachten en bibliotheekmedewerkers.

3.1 Doorgaande leeslijn

Een voordeel van het gebruiken van een methode voor leesbevordering is dat het er min of meer voor zorgt dat er structureel aandacht aan leesbevordering wordt besteed. Een methode kan borg staan voor een doorgaande leeslijn en dat is geen overbodige luxe, zo blijkt uit de gegevens uit de vragenlijst. 69% van de 185 respondenten zegt bekend te zijn met het begrip ‘doorgaande leeslijn’, maar volgens slechts 29% van de 185 respondenten is er op hun school sprake van zo’n systematische structurele aanpak van de ontwikkeling van de literaire competentie van leerlingen¹⁴.

Een aparte methode voor leesbevordering kan meer continuïteit op het gebied van leesbevordering waarborgen. Een leescoördinator: “Voor collega’s die niet zo thuis zijn in het leesgebeuren is een methode wel handig. Zij missen zelf de creativiteit om met nieuwe boeken aan de slag te gaan.” Op bijna een derde van de bevroegde scholen (28%) wordt een aparte methode of apart materiaal gebruikt voor leesbevordering. Aan deze scholen hebben we ook gevraagd om welke methode het gaat (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Welke methode of aanpak? (N = 52) (meerdere antwoorden mogelijk)

	aantal
Goed gelezen: waardierend lezen	17
Rode draad	12
materiaal ontwikkeld door de schoolbegeleidingsdienst	8
eigen ontwikkeld materiaal	8
de leesbelevingsaanpak ‘Vertel eens’ van Aidan Chambers	3
Fantasia	1
anders*	21

* In de categorie ‘anders’ werden vaak taalmethodes genoemd of losse activiteiten.

Een andere mogelijkheid om continuïteit te verkrijgen is om de onderdelen leesbevordering uit methodes voor technisch en/of begrijpend lezen te gebruiken. Veel methodes hebben dergelijke onderdelen leesbevordering opgenomen. We vroegen de respondenten met welke methode voor

¹⁴ Zie voor het begrip doorgaande leeslijn de notitie van de Stichting Lezen *De doorgaande leeslijn 0 – 18 jaar* (2005), te downloaden via www.lezen.nl.

technisch en/of begrijpend lezen op hun school gewerkt wordt en of ze de onderdelen leesbevordering uitvoeren of overslaan (zie tabel 3.2 en 3.3).

Tabel 3.2 Welke methode voor technisch/begrijpend lezen wordt bij u op school gebruikt? (meerdere antwoorden mogelijk) (N = 180)

	percentage
Veilig leren lezen	74%
Goed gelezen	48%
Schatkist taal/lezen	35%
De leessleutel	11%
Leeslijn	13%
Estafette	10%
Tekstverwerken	7%
Anders (o.a. Lekker Lezen, Leesparade)	26%

Tabel 3.3 In sommige van deze methoden staan ook lesactiviteiten rondom leesbevordering. Worden deze activiteiten op uw school ook uitgevoerd? (N = 179)

	groep 4-5	groep 6-8
Ja	37%	39%
nee	14%	17%
weet niet	49%	44%

De meeste leescoördinatoren die telefonisch zijn geïnterviewd, herkennen het gevaar dat de leesbevorderingsactiviteiten in methodes die betrekking hebben op leesmotivatie, literaire competentie en leesplezier (gedeeltelijk) worden overgeslagen. De geïnterviewden geven aan dat deze lesactiviteiten niet bij elke leerkracht prioriteit hebben en soms worden overgeslagen. De nadruk ligt daar vooral op het technisch en begrijpend lezen.

Leesbevordering integreren met technisch en begrijpend lezen brengt ook risico's met zich mee. Een expert benadrukt dat leesbevordering draait om leesplezier bij kinderen. Leerkrachten zijn in zijn optiek vaak te veel methodevolgend. Dat brengt risico's met zich mee want "methodes voor technisch en begrijpend lezen nemen nou juist vaak zo veel leesplezier weg. Leesbevordering is eigenlijk iets waarbij je als leerkracht je eigen lijn moet volgen, pas dan geloven kinderen er echt in."

3.2 Het einde van Fantasia

Zoals we al beschreven in hoofdstuk 1 vormde de indruk dat Fantasia vrijwel nergens meer wordt gebruikt een van de aanleidingen voor dit onderzoek. Dit onderzoek bevestigt en versterkt deze indruk zelfs: veel leerkrachten en bibliotheekmedewerkers kennen Fantasia niet eens meer

van naam. Slechts vijf van de 170 leerkrachten en zes van de 54 bibliotheekmedewerkers hebben ervaring met Fantasia. We hebben hun gevraagd welke onderdelen zij wél goed bruikbaar vonden (zie tabel 3.4).

Tabel 3.4 De onderdelen van Fantasia die goed bruikbaar waren (meerdere antwoorden mogelijk)

Goed bruikbare onderdelen van Fantasia	volgens leerkrachten (n = 5)	volgens bibliotheekmedewerkers (n = 6)
boekenkring	3	4
vrij lezen	2	5
Fantasiaboek	1	4
Boekenboek	1	3
uitwerking van de thema's	1	2
verwerkingsvormen n.a.v. boeken	2	1
anders, namelijk...	-	2

In de categorie 'anders' gaven twee bibliotheekmedewerkers aan dat er in een aantal (brede) scholen met Fantasia wordt of werd gewerkt: zij gebruiken de structuur en passen onderdelen toe.

Een van de experts die betrokken is geweest bij de ontwikkeling van Fantasia, verwijst naar het weggooien van het kind met het spreekwoordelijke badwater. Zij geeft een aantal redenen waarom Fantasia volgens haar geen succes is geworden, ondanks dat er heel goede onderdelen in zaten:

- Fantasia is te veel als een vaste methode gepresenteerd, terwijl het eigenlijk als een leesplan geïntroduceerd had moeten worden. Nu is het iets dat er voor leerkrachten bovenop komt en waarvan het lijkt dat het veel extra werk met zich meebrengt.
- De kinderboeken die in Fantasia aan de orde komen zijn na tien jaar compleet verouderd en versleten. Fantasia biedt wel de mogelijkheid aan leerkrachten om het als blauwdruk te gebruiken en zelf actuele titels in te passen, maar die mogelijkheid wordt vrijwel niet benut.
- Er is geen ruimte om andere media (kranten, internet) te benutten, terwijl dat steeds belangrijker wordt.
- Fantasia ging uit van een tijdsinvestering van twee uur per week, maar dat is nauwelijks haalbaar voor scholen.

3.3 Een nieuwe methode voor leesbevordering?

We constateren dat Fantasia geen rol meer speelt in de leesbevordering in het huidige basisonderwijs. Betekent het dat er een 'gat in de markt' is ontstaan of vinden leerkrachten en bibliotheken het wel prima zo en is er helemaal geen behoefte aan een methode voor leesbevordering? We vroegen de experts, de leerkrachten en de bibliotheekmedewerkers of zij

behoefte hebben aan een eventuele nieuwe methode of aanpak voor leesbevordering (of denken dat daaraan behoefte bestaat).

De behoefte aan een methode op school

De vragenlijst levert een genuanceerd beeld op van hoe er over een eventuele nieuwe methode of aanpak gedacht wordt (zie tabel 3.5 en 3.6).

Tabel 3.5 *Als er een nieuwe methode of aanpak speciaal gericht op leesbevordering ontwikkeld zou worden, denkt u dat daar bij u op school behoefte aan is? (N = 178)*

	groep 4-5	groep 6-8
ja	29%	26%
misschien	36%	35%
nee	20%	21%
weet niet	16%	17%

Tabel 3.6 *Aan welke voorwaarden moet zo'n leesbevorderingsmethode dan voldoen? (meerdere antwoorden mogelijk) (N = 174)*

	ja, dat is een voorwaarde
aandacht voor voorlezen	93%
aandacht voor vrij lezen	92%
aandacht voor lezen als gezamenlijke activiteit	84%
gebruik maken van media zoals film en internet	75%
nauwe samenwerking tussen bibliotheek en school	73%
geïntegreerd in de leesmethoden	62%
lezen rond een bepaald thema	60%
te gebruiken in plaats van andere activiteiten	49%
apart te gebruiken naast de leesmethoden	48%
er moeten boeken bijgeleverd zijn	46%
anders, namelijk ... (bv. uitdagend, niet te duur, niet te arbeidsintensief)	10%

We kunnen uit de tabellen afleiden dat een derde van de respondenten wel behoefte heeft aan een nieuwe methode of aanpak en nog eens een derde misschien geïnteresseerd is. In zo'n nieuwe methode zullen vooral de leesbevorderingsactiviteiten die toch al op school gedaan worden (zoals voorlezen en vrij lezen) een plaats moeten krijgen. De toelichtingen die werden gegeven zijn nog interessante aanbevelingen:

- “Graag ook aandacht voor zwakke en juist heel goede lezers in een groep.” Dit punt werd ook in de paneldiscussie benadrukt.”
- “Het moet niet een nieuwe handleiding/methode *erbij* worden.”
- “Niet te uitgebreid, moet snel toepasbaar zijn.”
- “Starten vanuit de 'leuke belevingsboeken' van de kinderen zoals Francine Oomen, Dolfje Weerwolfje om van daaruit enthousiasme te kweken voor de minder toegankelijke boeken.”
- “We zijn naarstig op zoek naar een methode begrijpend lezen. Als leesbevordering in zo'n methode geïntegreerd zou zijn zou ik dat wel goed vinden!”
- “Wij hebben combinatiegroepen. Soms is geïntegreerd in de methode stimulerend. Naast een methode zou voor ons (combigroepen) ook heel prettig zijn.”
- “Ik heb niet zo'n behoefte aan een methode. We zijn al helemaal dichtgetimmerd met methoden. Een ideeënboek of site zou wel handig zijn. Voor ideeën kijk ik ook vaak in bijvoorbeeld Leesgoed.”

Het beeld uit de telefonische interviews is iets afwijzender: bijna alle telefonisch geïnterviewde leerkrachten geven aan geen belangstelling te hebben voor een eventuele nieuwe aparte methode speciaal gericht op leesbevordering. Een methode *erbij* zou volgens een aantal leerkrachten lastig te integreren zijn met het huidige aanbod van leesbevorderingsactiviteiten, waar zij over het algemeen heel tevreden over zijn. “We investeren liever in het nog beter doen van deze dingen, dan dat we er iets nieuws bijnemen.” Meerdere leerkrachten, ook van scholen met weinig taalzwakke kinderen, geven aan dat zij liever tijd besteden aan de uitwerking van datgene wat er al is, dan dat zij zich verdiepen in een nieuwe methode. Het zou volgens hen betekenen dat er weer iets nieuws op het rooster bijkomt, waar ze huiverig voor zijn.

Een van de geïnterviewde leescoördinatoren, met veel ervaring op het gebied van boekpromotie, heeft in het verleden meegewerkt aan een aparte module voor leesbevordering voor een educatieve uitgeverij. Deze module werd echter niet goed afgenomen en is uiteindelijk geflopt. Vanuit die ervaring ziet deze leescoördinator geen heil meer in een nieuwe methode of aanpak speciaal gericht op leesbevordering. “De landelijke leesbevorderingsactiviteiten krijgen bovendien voldoende aandacht. Als je zorgt dat deze activiteiten goed worden uitgevoerd dan is dat voldoende leespromotie. Ik zou wel adviseren dat auteursbezoeken een standaard gefinancierd en ingeroosterd onderdeel wordt op alle scholen.” Een andere leescoördinator denkt niet zozeer aan een geïntegreerde methode, maar meer aan een projectvorm die een paar keer per jaar terugkomt. Deze zou apart te gebruiken moeten zijn, naast de reguliere leesmethode.

Opvallend is dat leescoördinatoren en respondenten niet erg hechten aan bijgeleverde boeken, want dat zou een nieuwe methode weer duur maken. Een ander argument is dat een methode waarin boeken zijn bijgeleverd, nooit actueel kan zijn: recent verschenen kinderboeken kunnen er niet in gebruikt worden. Een van de experts vindt dat het voornaamste bezwaar tegen een methode voor leesbevordering. Twee andere experts zien ook niet veel in een nieuwe methode, maar constateren wel dat er een grote behoefte bestaat aan het creëren van meer structuur en samenhang op het gebied van leesbevordering. Een methode is daarvoor helemaal niet nodig (“Lezen moet juist geïntegreerd worden in het dagelijkse schoolleven van alledag en niet een

apart onderdeel vormen”), maar een leesplan en een leescoördinator wel. Zo’n leesplan moet passen bij de school en vooral alle activiteiten die al gebeuren op het gebied van lezen integreren. Zo moeten stillezen en voorlezen in een dergelijk plan worden opgenomen. Tijdens de paneldiscussie werd de Kwaliteitskaart voor leesbevordering van *School aan zet* genoemd als hulpmiddel om met regelmaat leesbevordering in te plannen¹⁵. Ook onder de geïnterviewde leerkrachten bestond behoefte aan een plan rond leesbevordering. Er zijn veel losse initiatieven en activiteiten gaande op de scholen en een aantal geïnterviewde leerkrachten geeft aan dat het goed zou zijn om dit alles te bundelen en meer te structureren. Daarmee zou de uitvoering van de activiteiten tevens minder persoonsafhankelijk worden. Nu hangt het overbrengen van leesplezier nog vaak af van het persoonlijke enthousiasme van individuele leerkrachten. Ook tijdens de paneldiscussie werd dit door meerdere deelnemers als verbeterpunt genoemd.

De bevinding dat veel leerkrachten wel behoefte zeggen te hebben aan ondersteuning, maar niets zien in een methode, is ook tijdens de paneldiscussie aan de orde geweest. Uitgeverij Zwijsen herkende dit (tegenstrijdige) verschijnsel: “Wij haalden soortgelijke bevindingen uit marktonderzoek naar leesbevordering. Leerkrachten willen graag ondersteund worden, ze vragen hulp om het voor elkaar te krijgen. Misschien door middel van een methodische aanpak, maar dan hoef je het niet zo te noemen.” Uitgeverij Zwijsen heeft daarom de afgelopen jaren *Leeskwartier* ontwikkeld, een nieuwe aanpak voor leesbevordering. *Leeskwartier* is tijdens de NOT 2009 gepresenteerd en met enthousiasme ontvangen. Onderdeel van deze aanpak is onder andere het dagelijks een kwartier vrij lezen door alle leerlingen en ook door de leerkracht, die daarmee een voorbeeldfunctie bekleedt. Uit een beperkte proef door Zwijsen bleek dat de aanpak zeer werd gewaardeerd, juist ook door de kinderen. Het bleek dat leerlingen erom gingen vragen, wanneer de leesbevorderingsactiviteiten een keer werden overgeslagen.

De behoefte aan een methode bij bibliotheken

Van de ondervraagde bibliotheekmedewerkers denkt 28% dat er op scholen behoefte bestaat aan een nieuwe methode of aanpak voor leesbevordering, ruim de helft (52%) weet het niet en 20% denkt van niet. Als toelichting op het antwoord geeft men aan dat scholen waarschijnlijk hulp nodig hebben, met name bij de implementatie van een dergelijke nieuwe methode. “Enthousiaste leerkrachten zullen het zeker willen, maar er moet al zoveel in het onderwijs. En als er dan een nieuwe methode is ontwikkeld, dan kan dit alweer achterhaald zijn.” Daarnaast vindt men dat de bibliotheek zelf veel te bieden heeft op dit terrein, maar dat hier nog onvoldoende erkenning voor is. “Met onze activiteiten en expertise kunnen wij structuur bieden. Niet alle scholen maken daar gebruik van, bijvoorbeeld omdat ze lezen niet als speerpunt hebben gekozen of omdat er geen geld of tijd voor is.” Een andere bibliotheekmedewerker denkt dat een nieuwe methode ook beperkend kan werken. Daarom zou het beter zijn om te investeren in de deskundigheid van de leerkracht en leesbevorderingsactiviteiten binnen andere vakgebieden te integreren.

Van de ondervraagden denkt vervolgens 39% dat er bij bibliotheken behoefte bestaat aan een nieuwe methode of aanpak voor leesbevordering, 20% denkt dat er bij bibliotheken geen

¹⁵ Deze kwaliteitskaart is te downloaden via <http://schoolaanzet.nl/taalpilots/implementatiekoffer/kwaliteitskaarten>.

behoefte bestaat aan een nieuwe methode, en 41% weet het niet. In tabel 3.7 is te zien aan welke voorwaarden een nieuwe methode volgens de bibliotheekmedewerkers zou moeten voldoen.

Tabel 3.7 Voorwaarden waar een nieuwe methode voor leesbevordering aan zou moeten voldoen (N = 21)

Voorwaarden	aantal ja	aantal nee	aantal weet niet
nauwe samenwerking tussen bibliotheek en basisschool	20	1	-
aandacht voor voorlezen	20	1	-
aandacht voor vrij lezen	20	1	-
gebruik maken van media, zoals film en internet	19	1	1
lezen rond een bepaald thema	18	1	2
aandacht voor lezen als gezamenlijke activiteit	16	2	3
apart te gebruiken naast de leesmethoden	16	3	2
er moeten boeken bij geleverd zijn	15	5	1
te gebruiken i.p.v. andere activiteiten	14	6	1
geïntegreerd in de leesmethoden	12	6	3
anders	5	5	11

In de categorie ‘anders’ komen nog de volgende aanvullende voorwaarden naar voren:

- aandacht voor verschillende soorten scholen, bijvoorbeeld reformatorische scholen;
- kennisondersteuning voor de leerkracht;
- makkelijk aan te passen aan eigen situatie op een school;
- mogelijkheid om ouders er bij te betrekken;
- ruime keuze voor iedereen;
- veel aandacht voor ontwerp, lay-out en aantrekkelijke uitvoering.

Uit de toelichting blijkt dat een aantal bibliotheekmedewerkers al erg tevreden is over Rode Draad en over Fantasia/Boekenpret en daarom geen behoefte heeft aan een nieuwe methode voor leesbevordering. Mocht er toch een nieuwe methode verschijnen, dan is het van belang dat deze aan te passen is aan de lokale omstandigheden, zodat men vraaggericht kan werken en maatwerk af kan leveren. Een bibliotheekmedewerker: “Bij een nieuwe aanpak moet men streven naar diversiteit en flexibiliteit om zo tegemoet te komen aan de vele soorten onderwijs in het werkgebied.” Wederom wordt deskundigheidsbevordering van leerkrachten, bijvoorbeeld door middel van een leesbevorderingsnetwerk, genoemd als aandachtspunt.

De expert uit de bibliotheekwereld denkt dat het belangrijkste doel (en voordeel) van een methode is dat de status van leesbevordering verandert: van vrijblijvend naar een vast onderdeel van het curriculum. Dit kan door het integreren van leesbevordering in een leesmethode, maar dat moet dan wel zo gebeuren, dat leesbevordering een vast onderdeel van de lessen wordt. De uitgangspunten van Fantasia zouden hierbij als basis kunnen dienen, want die zijn nog steeds actueel en bruikbaar: “we hoeven het zwarte garen niet opnieuw uit te vinden”. Zij ziet als

alternatief voor een methode ook wel iets in een praktische gids die is afgestemd op de meest gebruikte leesmethoden, inclusief de mogelijkheid tot een regelmatige update van boektitels.

3.4 Samenwerkingsverbanden

Leesbevordering moet niet alleen een plek op het rooster krijgen, maar ook in het landelijk beleid. Tijdens de paneldiscussie is uitgebreid gesproken over de samenwerking tussen verschillende partijen. Dat is een voorwaarde om een echt structurele en breed gedragen benadering van leesbevordering op te kunnen zetten. “Tets landt pas goed als de bibliotheek, de school, de directeur, de intern begeleider en de schoolbegeleidingsdienst het ondersteunen.” Als al die partijen nodig zijn is dat tegelijkertijd een valkuil: er ontstaat dan wel veel afhankelijkheid van elkaar. Niet iedereen ziet dat als wenselijk: zou een leerkracht niet gewoon zelf, onafhankelijk, met leesbevordering aan de slag moeten gaan? Toch zien veel aanwezigen de noodzaak van samenwerking, bijvoorbeeld in het kader van de lokale educatieve agenda (LEA): “De basis is de LEA, de start van de samenwerking met de verschillende partners.”¹⁶

De brede school biedt goede kansen voor een intensieve samenwerking tussen basisschool en bibliotheek. Brabantse bibliotheken vestigen zich dan ook steeds vaker onder een dak of in de buurt van brede scholen. Ze werken aan leesbevordering door te werken aan digitalisering, nieuwe ideeën te verzinnen en meer en meer samen te werken met andere partijen¹⁷.

Een andere vorm van succesvolle samenwerking is het oprichten van regionale netwerken van leescoördinatoren en bibliotheken. Dergelijke netwerken zorgen voor een goede uitwisseling van ervaringen en dragen bij aan een goede communicatie tussen bibliotheek en scholen. “Verenig de scholen en laat de bibliotheek coördineren!”

¹⁶ Zie voor meer informatie over de LEA: <http://www.delokaleeducatieveagenda.nl/>

¹⁷ Bron: dagblad BN-De Stem van 20 januari 2009 via www.bredeschool.nl.

4 Conclusies

In de voorgaande hoofdstukken hebben we de resultaten van dit onderzoek beschreven. Voordat we conclusies trekken uit deze data, is het goed te benadrukken dat de reikwijdte van dit onderzoek beperkt is. Hoewel we op veel verschillende manieren data hebben verzameld (vragenlijsten, expertinterviews, telefonische gesprekken, paneldiscussie), zijn de responsaantallen te laag om een representatief beeld te kunnen schetsen. Wel geven we een zo goed mogelijke notie van hoe de stand van zaken van de leesbevordering is en van welke mogelijkheden er zijn om in de toekomst het lezen te blijven bevorderen.

We ordenen de conclusies van dit onderzoek volgens de onderzoeksvragen die we introduceerden in het eerste hoofdstuk. De eerste twee onderzoeksvragen bespreken we in het huidige conclusiehoofdstuk, de derde onderzoeksvraag betreft de aanbevelingen in het volgende hoofdstuk.

4.1 De huidige stand van zaken

Systematische en structurele aanpak ontbreekt

Op veel scholen uit dit onderzoek bestaat geen systematische en structurele aanpak van leesbevordering. Veel leerkrachten doen op eigen initiatief leesactiviteiten in hun eigen groep en er zijn grote verschillen tussen scholen (wel/geen leescoördinator, verschillende activiteiten, omvang van het budget voor boeken en aantal boeken in bieb). De aandacht voor leesbevordering is nu dus vaak persoonsgebonden en vrijblijvend. Leesbevorderingsactiviteiten die wel op grote schaal en ieder schooljaar worden ontplooid, zijn de grote, landelijke activiteiten zoals de Kinderboekenweek en Voorleeswedstrijd. Overigens zegt een meerderheid van de respondenten wel dat er beleid op het gebied van leesbevordering is geformuleerd en ook wordt uitgevoerd, maar dat beeld wordt bij de overige vragen niet bevestigd.

Uitgeverij Zwijsen heeft *Leeskwartier* ontwikkeld, een nieuwe aanpak voor leesbevordering, die is gepresenteerd tijdens de NOT 2009. In een pilot met deze aanpak bleek dat een routine was ontstaan: de kinderen zelf gingen erom vragen als er een keer een dag *Leeskwartier* werd overgeslagen. Dit is een voorbeeld van hoe uitgeverijen kunnen bijdragen aan het verkrijgen van meer structuur en systematische aandacht voor leesbevordering in de klas.

Rol leescoördinator beperkt

Op tweederde van de bevroegde scholen is een leescoördinator aanwezig. De rol van deze leescoördinatoren is op veel scholen niet alleen gericht op de bevordering van het leesplezier, maar vaak ook remediërend van aard. Leescoördinatoren hebben vooral taken die liggen op het gebied van regelen en organiseren en niet zo zeer beleidsvormend.

Expertise bibliotheken onvoldoende benut

De communicatie tussen bibliotheek en school wordt is voor verbetering vatbaar. Niet alleen in praktische zin, maar ook qua rolverdeling. Bibliotheken zeggen graag meer erkenning te krijgen voor de professionele adviserende rol die zij kunnen vervullen en zij zouden graag meer initiatief bij de scholen zien om beter vraaggericht te kunnen werken.

4.2 Behoeftte aan een schoolbrede leesbevorderingsmethode?

We kunnen concluderen dat Fantasia in de huidige leesbevordering geen rol meer speelt. Vrijwel niemand heeft er nog ervaring mee, veel respondenten hebben er nog nooit van gehoord. Hoewel Fantasia een aantal kenmerken en uitgangspunten heeft waar de praktijk wel degelijk behoefte aan heeft (Fantasia was bij uitstek bedoeld om structuur en samenhang te bieden), is het niet te verwachten dat Fantasia nog een rol zal gaan spelen. Daarvoor is het inmiddels te sterk verouderd.

Op basis van dit onderzoek kunnen we de volgende voorwaarden formuleren waar een nieuwe aanpak of methodiek aan zou moeten voldoen.

- Eigen initiatieven en activiteiten integreren in een schoolbrede aanpak van leesbevordering.
Op de meeste scholen gebeurt al van alles op het gebied van leesbevordering en vaak waren de respondenten ook heel enthousiast over activiteiten bij hun op school. Er bestaat wel behoefte aan het structureren van (soms incidentele) impulsen die op scholen al worden gegeven.
- De vrijblijvendheid voorbij.
Leesbevordering verdient het om een vaste plaats op het rooster te krijgen.
Leescoördinatoren worstelen soms met de geringe status die leesbevordering op hun school heeft en willen graag ondersteund worden in het verkrijgen van structurele aandacht voor leesbevordering.
- Nauwe samenwerking tussen scholen en bibliotheken.
De samenwerking tussen scholen en bibliotheken is vaak incidenteel en te veel op afstand.
Scholen kunnen veel meer profiteren van de expertise van bibliotheken; bibliotheekmedewerkers zouden veel meer naar de scholen toe moeten gaan.
- Aansluiting bij de gebruikte taal- en leesmethode.
Leesbevordering moet aansluiten bij het taal- en leesonderwijs en de daarin gebruikte methoden. Eventuele weerstanden tegen weer iets nieuws en iets extra's erbij kunnen op die manier zo veel mogelijk worden weggenomen.
- Uitbreiding van werkvormen bieden.
Er bestaat behoefte aan meer kennis van en vaardigheid in het uitbreiden van het repertoire aan lessuggesties en werkvormen rondom boeken.
- Boeken hoeven niet bijgeleverd te zijn
Scholen zijn huiverig voor een aanpak of methodiek met bijgeleverde boeken omdat dat de kosten weer hoger maakt. Experts waarschuwen voor het per definitie niet actueel kunnen zijn van een methodiek met bijgeleverde boeken.
- Aandacht voor zwakke of juist heel sterke lezers.
Leescoördinatoren in dit onderzoek vragen om ondersteuning bij het bevorderen van het lezen bij zwakke of juist heel sterke lezers.

5 Aanbevelingen

Er is veel enthousiasme op het gebied van leesbevordering en het ontbreekt niet aan leuke, maar vaak incidentele, initiatieven op dit gebied. Toch komt structurele aandacht voor leesbevordering nog niet goed van de grond. We eindigen dit rapport dan ook met een aantal aanbevelingen voor Stichting Lezen, zowel op het inhoudelijke als op het personele vlak.

1. Bied een systematische aanpak

Er is grote behoefte aan een systematische aanpak of structuur die ruimte biedt om alle losse initiatieven en projecten in onder te brengen, maar daarnaast leerkrachten ondersteunt bij het minder vrijblijvend krijgen van leesbevordering. We denken dat het de moeite waard is om initiatieven zoals *Leeskwartier* van Zwijzen door te ontwikkelen en te volgen als ze op scholen ingezet worden. Dergelijke initiatieven dragen er aan bij dat leesbevordering een vast onderdeel van het curriculum wordt en onderdeel gaat uitmaken van de dagelijkse routine. Belangrijk is dat leesbevordering op die manier los komt te staan van persoonlijke bevoegdheid en interesse van een leerkracht of bibliothecaris en meer geformaliseerd wordt dan nu het geval is.

Een nieuw initiatief kan beter niet geïntroduceerd worden als ‘methode’, dat woord roept weerstanden op en het wordt geassocieerd met ‘extra dingen erbij’. Er is wel behoefte aan een fundament of anker waar scholen hun eigen losse activiteiten in kunnen passen en waarin losse impulsen geïntegreerd worden die gedurende het schooljaar al wel worden gegeven. Een dergelijk fundament moet scholen helpen om leesbevordering een vaste plek in het curriculum te geven: ‘de vrijblijvendheid voorbij’. Hierbij zouden die zijn doelen gebaseerd op de streefniveaus zoals geformuleerd door de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (de commissie Meijerink) richtinggevend moeten zijn.

2. Maak gebruik van wat er al is

Het is zeker niet zo dat het wiel van de leesbevordering geheel opnieuw uitgevonden moet worden. Sommige scholen zijn al ver met leesbevordering en hebben daarvoor een goed werkend schoolbreed leesplan ontwikkeld. De impulsen die Rode draad biedt zijn de moeite waard om te behouden; met name bibliotheken uit de regio Brabant, geven in de vragenlijst aan enthousiast te zijn over Rode draad. Ook de werkzame bestanddelen van Fantasia verdienen het om behouden te blijven, zij het onder een andere naam. Daarnaast zijn er verschillende lokale initiatieven die volgens respondenten goed werken en die de moeite waard zijn om (op onderdelen) na te volgen. De tweede aanbeveling is: breng in kaart wat er al aan goede dingen op het gebied van leesbevordering gebeuren en probeer dat verder te verspreiden onder scholen, bibliotheken etc.

3. Versterk de positie van de leescoördinator

Officiële gegevens over het aantal leescoördinatoren in Nederland ontbreken. De steekproef in dit onderzoek was te klein om conclusies te kunnen trekken, maar het vermoeden bestaat dat op een minderheid van de scholen formeel een leescoördinator is aangesteld die daarvoor

ook uren krijgt. We adviseren Stichting Lezen daarom om een landelijke campagne in te zetten onder het motto: een leescoördinator op elke basisschool. De leescoördinator zou een spilfunctie moeten vervullen richting leerkrachten, bibliotheek en boekhandel. Deze functie moet zich niet beperken tot uitvoerende taken, maar moet ook meer beleidsvormend zijn.

Een campagne om het aantal leescoördinatoren te vergroten kan beginnen met een inventarisatie van hoe veel scholen op dit moment een leescoördinator hebben en wat hun functie inhoudt. Daarna volgt het opstellen van een functieomschrijving, het opstellen van een streefaantal leescoördinatoren en het formuleren van een tijdpad. De rijksregeling voor combinatiefuncties biedt in dit verband aanknopingspunten. De regeling biedt mogelijkheden en financiën om een coördinator aan te stellen die zowel voor de school als de bibliotheek werkzaam is.

Daarnaast raden we een netwerk op te richten voor de leescoördinatoren die er op dit moment al zijn. Dit kan bijvoorbeeld door een vakcommunity en mailinglist op te richten, in navolging van de vakcommunity en mailinglist van vo-docenten voor de verschillende schoolvakken (vanuit Kennisnet en Digitale School). Gezien het enthousiasme en de betrokkenheid van veel leescoördinatoren, denken we zo'n vakcommunity kan rekenen op veel actieve leden. Via een mailinglist kunnen de leescoördinatoren gemakkelijk bereikt worden, bijvoorbeeld voor initiatieven voor deskundigheidsbevordering, uitwisseling van relevante informatie of discussie (ook met het oog op aanbeveling 2).

4. Versterk de rol van de bibliotheek

De bibliotheek zou moeten toegroeien naar een rol als kernpartner in de leesbevordering en bij voorkeur functioneren als spil in het lokale netwerk. De rol van de bibliotheken overstijgt dan het niveau van aanbieder van activiteiten (à la Rode draad), maar ondersteunt de scholen met hun expertise en advies (een rol zoals de voormalige schoolbegeleidingsdiensten die hadden). De strategie die wij aanbevelen: positioneer de bibliotheek in de lokale educatieve agenda en zorg ervoor dat gemeenten de bibliotheken meer gaan faciliteren voor advies en ondersteuning van basisscholen. In het programma Kunst van Lezen wordt overigens al wel een aanzet gegeven voor nauwere samenwerking tussen de verschillende partijen op het gebied van leesbevordering.

5. Zet leesbevordering op de Lokale Educatieve Agenda

Een belangrijke rol bij het verkrijgen van meer structurele aandacht voor leesbevordering kan weggelegd zijn voor samenwerkingsverbanden tussen school, bibliotheek en gemeente, bijvoorbeeld in het kader van de Lokale Educatieve Agenda (LEA). Door de samenwerking met verschillende partners kan leesbevordering echt goed op de kaart gezet worden¹⁸. Ook hier geldt dat het programma Kunst van Lezen hiervoor al een eerste aanzet geeft.

6. Profiteer van de tijdgeest

De tijd is rijp voor hernieuwde aandacht voor leesbevordering. Het is bijvoorbeeld te

¹⁸ Zie de brochure *Bibliotheken aan de LEA-tafel* (Oberon, november 2008). Te downloaden of te bestellen via www.oberon.eu.

verwachten dat naar aanleiding van de adviezen van de commissie Meijerink, fictielezen opgenomen zal worden in de kerndoelen. Dit gebeurt in navolging van het proefschrift van Theo Witte¹⁹ waarin literaire competenties als leidraad worden gebruikt voor het literatuuronderwijs. Ook is het niet onbelangrijk dat minister Plasterk van OCW leesbevordering hoog op de agenda heeft staan. Zo schreef hij in maart 2008 in een brief aan de Tweede Kamer: “Lezen en literatuur geven zin en glans aan het leven. Ik beschouw literatuur daarom als een domein dat voor iedereen toegankelijk moet zijn, een burgerrecht bijna. Om die reden wil ik dat ieder kind kennismaakt met de waarde en het plezier van lezen”. Een mooiere aansporing is toch niet denkbaar?

¹⁹ Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs. Stichting Lezen reeks deel 12. Amsterdam, Stichting Lezen.*

Bijlage

Geraadpleegde experts

Mevr. I. Bon	Biblioservice Gelderland
Dhr R. van Gestel	Uitgeverij Zwijsen
Mevr. L. van der Hulst	Basisschool De Roelevaer
Mevr. H. van Lierop	Universiteit van Tilburg en Universiteit Leiden
Mevr. S. Mes	Zeeuwse bibliotheek.
Mevr. J. Peijen	Cubiss
Dhr. J. Plooij	Cubiss
Mevr. I. Vega	Openbare Bibliotheek Utrecht
Dhr. J. Walta	Kinderboekwinkel De Boekenberg in Eindhoven
Mevr. A. Werker	Uitgeverij Zwijsen

In deze serie zijn eerder verschenen:

- Piek, Karlijn, *Zoveel lezen we (niet)*, 1995
Ven, Mascha van de, *Nieuwe media en lezen*, 2000
Kaufmann, Yolanda, *Voorlezen*, 2000
Tellegen, Saskia en M. Lampe, *Leesgedrag van vmbo-leerlingen*, 2000
Boter, Jaap, *Uitleengegevens als marketinginformatie*, 2001
Bos-Aanen, Joke, T. Sanders en L. Lentz, *Tekst, begrip en waardering*, 2001
Tellegen, Saskia, L. Alink en P. Welp, *De attractie van boek en computerspel*, 2002
Elsäcker, Willy van, *Begrijpend lezen*, 2002
Land, Jentine, et al., *Tekstbegrip en tekstwaardering op het vmbo*, 2002
Braaksma, Martine en E. Breedveld, *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht*, 2003
Guldmond, Ineke, *Emotionele betrokkenheid bij jeugdliteraire teksten*, 2003
Jager, Bernadet de, *Leesbegrip, leesplezier en de Friese taalnorm*, 2003
Verhallen, Maria, A.G. Bus en M.T. de Jong, *Elektronische boeken in de vroegschoolse educatie*, 2004
Lemaire, Christine, *Lezen doen we samen!*, 2004
Steendijk, Marjolein, *Een boekenwurm van zeven maanden door Bookstart*, 2004
With, Janetta de, *Overgangsliteratuur voor bovenboonwers?*, 2005
Schlundt Bodien, Walter en F. Nelck-da Silva Rosa, *Als jongeren lezen*, 2005
Land, Jentine, T. Sanders en H. van den Bergh, *Wat maakt een studietekst geschikt voor vmbo-leerlingen?*, 2006
Janssen, Tanja, H. Broekkamp en E. Smallegange, *De relatie tussen literatuur lezen en creatief schrijven*, 2006
Vries, Nienke de, *Lezen we nog?*, 2007
Chorus, Margriet, *Lezen graag!*, 2007
Hermans, Marianne, *Wereldliteratuur in het curriculum*, 2007
DUO Market research, *De positie van jeugdliteratuur in het voortgezet onderwijs*, 2009